

VPLYV MULTIKULTÚRNOSTI NA PODOBU LOKÁLNEJ TOPONYMIE (NA PRÍKLADE PIATICH VÝCHODOGEMERSKÝCH OBCÍ)

Kľúčové slová: živá toponymia, nemecká banská kolonizácia, valaská kolonizácia, slovensko-maďarské jazykové kontakty, východný Gemer

V príspevku venujeme pozornosť neštandardizovanej toponymii piatich obcí východného Gemera. Cieľom nášho príspevku je analyzovať terénne názvy, ktorých lexikálno-sémantická stránka odkazuje na koexistenciu rôznych etníc (so svojimi jazykovými, kultúrnymi a hospodárskymi špecifikami) v rámci historického vývinu severnej časti Slanskej doliny. Gemerský región predstavoval významnú kultúrnu a hospodársku oblasť bývalého Uhorska, bol „kolískou“ uhorského baníctva železných rúd, ako aj priestorom charakterizovaným etnickou, jazykovou a náboženskou rozmanitosťou. Multikultúrny charakter tohto regiónu podnecovalo viacero faktorov, a to najmä osobitosti historického vývinu (tatárske, turecké vpády a i.), hospodárska politika gem. šľachtických rodov, poloha regiónu v rámci Uhorska, pestrá geomorfológia, prírodné a nerastné zdroje, úzke väzby medzi časťou hospodárskych aktivít a etnickým charakterom ich vykonávateľov či vzájomná (surovinová a iná) podmienenosť niektorých hospodárskych odvetví. V rámci analýzy sa zameriavame na prítomnosť najvýznamnejších (neslovenských) etnických skupín determinujúcich hospodársky, kultúrny a jazykový charakter gemerského regiónu, a to na nemecké a maďarské etnikum a na etnicky rôznorodý valaský živel.

Skúmanú oblasť tvoria obce ležiace v severozápadnej a severnej časti Slanskej doliny: Rejdová (ďalej aj R), Vyšná Slaná (VS), Vlachovo (VI), Gočovo (G) a Nižná Slaná (NS). Z hľadiska historického vývinu možno za najstaršie obce pokladať pôvodom banícke osady Vyšná Slaná (1. oficiálna zmienka o obci je z roku 1362) a Nižná Slaná (1363). Baníctvo ako hlavný zdroj obživy spočiatku dominovalo aj vo Vlachove, ktoré bolo v 15. stor. dosídlené valaským obyvateľstvom. Valasi sa však usadili aj v ostatných banských obciach. Rejdová sa prvýkrát spomína až v roku 1551 ako obec vzniknutá na valaskom práve. Pastierskou obcou bolo aj Gočovo (s prvou

písomnou zmienkou z roku 1427), hoci valaské výsady mala iba časť pôvodného obyvateľstva. Do hospodárskej štruktúry týchto pastierskych obcí sa postupne začlenilo aj baníctvo a hutníctvo (Šüle, Šüle ml. 2005).

Do štúdie sme zahrnuli terénne názvy získané terénnym výskumom. Pri názvoch s menej priezračnou etymológiou (na myslí máme najmä časť názvov kategórie 1.1. a čiastočne aj kategórie 2. v rámci prvej analyzovanej skupiny) uvádzame aj vybrané historické podoby názvu získané archívnym výskumom a excerptiou bibliografických a kartografických zdrojov zachytávajúcích historickú toponymiu¹, ktoré nám môžu pomôcť pri rekonštrukcii (predpokladaného) pôvodného lexikálneho významu slova využitého pri vzniku propria. Názvy, ktorých inojazyčný pôvod sa nám na základe doterajšieho výskumu nepodarilo hodnoverne preukázať, sme do príspevku nezaradili.

S cieľom sprehľadniť a štrukturalizovať analyzovaný materiál kategorizujeme terénne názvy do niekoľkých skupín. Jazykový odraz kontaktov s jednotlivými etnikami umožňuje utváranie rôznych kategórií terénnych názvov. Ich vzájomnú komparáciou však dospievame k istým spoločným črtám tvoriacim základné body klasifikácie, ktoré možno v rámci zvolených výskumných okruhov ďalej špecifikovať. Základná kategorizačná štruktúra (reflektujúca okrem lexikálno-sémantických aspektov aj jazykovozemepisné hľadisko a kontakty medzi onymickými sústavami) má nasledujúcu podobu:

1. Terénne názvy utvorené z apelatívnej lexiky nedomáceho (nem., maď., rum. a i.) pôvodu, resp. z lexiky charakteristickej pre daný kolonizačný pohyb.

2. Terénne názvy utvorené z antroponým nedomáceho pôvodu, resp. antroponým odkazujúcich na nedomáce (neslovenské) etnikum; k daným terénnym názvom však pristupujeme ako k nepriamym dôkazom o prítomnosti skúmaných etník, na čo osobitne upozorňujeme v časti venovanej valaskej kolonizácii.

3. Terénne názvy súvisiace s apelatívnou lexikou domáceho pôvodu, ktorá svojím významom priamo odkazuje na hospodárske aktivity či prítomnosť skúmaných etník v danej oblasti.

ODRAZ NEMECKEJ BANSKEJ KOLONIZÁCIE V MIESTNEJ TOPONYMII

O úplných počiatkoch banskej činnosti na Gemeri niet presných údajov, možno však predpokladať, že siahajú do obdobia raného osídľovania regiónu. Prvé písomné správy o osídlení severovýchodného Gemera však pochádzajú až z 2. polovice 13. stor. (Marsina 1991). Centrom našej pozornosti sa teda stáva nemecká banská kolonizácia Uhorska, ktorá začala v 12.–13. stor. a súvisela s podporou hospodársky

¹ Historické podoby terénnych názvov sme získali excerptiou zdrojov *Protocolon Petschelianum* (1670–1713), *Protocollum Visitationis Ecclesiarum Canonice* (1802–1804), *II. vojenské mapovanie* (1806–1869) a *Gömör megye* (Ila 1944, 1946).

oslabenej krajiny po tatárskych vpádoch. Prvé osídľovanie severnej časti Slanskej doliny nem. kolonistami možno datovať približne do 2. polovice 13. storočia. Ich prítomnosť sa spomína v stredu banského podnikania východného Gemera — v Dobšinej. Podľa M. Horváthovej (2002) potvrdzuje túto skutočnosť aj listina kráľa Ladislava IV. dobšinskému hlavnému županovi Hekkulovi z roku 1284, poukazujúca na usídlenie sa Nemcov a používanie nemeckého práva. Na významné zastúpenie nem. etnika v Dobšinej odkazuje aj existencia samostatnej nem. nárečovej enklávy, tzv. bulejnerského nárečia.

Miestne terénne názvy spojené s nem. banskou kolonizáciou môžeme klasifikovať nasledujúcim spôsobom:

1. Terénne názvy utvorené z apelatívnej lexiky nemeckého pôvodu

1.1. Lexémy, ktoré neprenikli do lexiky miestnych východogemerských nárečí. Z hľadiska formálnej výstavby názvov dominujú v tejto podkategórii zložené názvy (dôraz kladieme na určovaný komponent; v názvoch so zreteľnou sémantikou prvého komponentu odkazujúcou na nem. apel. lexiku vymedzujeme oba komponenty) utvorené z nem. apelatív²:

-r *Berg* (*perk/benk*) 'hora, vrch' *Ramperk* NS (hist. *Za ssrambergom* (zem) — prvý člen zloženého názvu naznačuje motiváciu vlastníctvom, t. j. o. m. **Šram*³ + *r Berg*, resp. ide o stredohornonemecké apel. *schram*, dnes *e Schramme* 'jazva'; porovnajme aj český banský termín *šramati* 'podsekávať uhoľnú vrstvu', nem. *schrämen* (Machek 1971)); *Rimperk* NS (hist. *Pod rympergom*; B. Ila (1944) uvádza etymológiu: o. m. *Rim* + *r Berg*), *Pod Rimpergom* NS; *Peterbenk* VS (etym. o. m. *Peter* + *r Berg*);

r Hübel (*hibel/híbel*) 'kopec, výšok': *Macíbel* NS (hist. *Maczibel*, *Matzhübel*, etym. o. m. *Macz*, *Matz* (< *Matthäus*) + *r Hübel*), *Za Macíblom*, *Pod Macíblom* NS; *Špedzhibel* VS (hist. *Spitzhübel*, etym. *spitz* 'ostrý, špicatý' + *r Hügel*);

e Buche (*Bux-*) 'buk' a *r Wald* (*-uált*) 'les': *Buxuált* R;

r Bär (bulejnersky *pe:r/pear* 'medved' (Valiska 1980)) a *r Grund* ('dolina'; gem. *grunt* 'pozemok, základy' (Orlovský 1982)): *Párigrunt* NS (hist. *Perendgrunn*, *Pri pergrundu*, *Parigrund*), t. j. 'Medvedia dolina';

e Fahrt (*far*) 'cesta (dopravným prostriedkom)', 'banský rebrík': *Šmelfarc* VI (hist. *Ssmelfarc*, *Schnellfahrt*; etym. *Schmelz-* (*e Schmelze* 'tavenie', *schmelzen* 'taviť') + *e Fahrt*, resp. *Schnell* 'rýchly' + *e Fahrt*);

² Tieto lexémy sú vplyvom adaptačných procesov do štruktúry miestnych slovenských nárečí spojené s rôznymi formami hláskoslovnéj a morfológickej adaptácie. Okrem toho v nich nachádzame aj niektoré prvky nem. bulejnerského nárečia, tie však vzhľadom na rozsah príspevku bližšie neanalyzujeme.

³ Porovnajme terénny názov *Schramkova* (z roku 1768) v chotári Gemerskej Polomy (Ila 1944).

r Zinnober (cinópel) ‘rumelka’: *Cinópel* VI;
e Glatze ‘plešina, lysina’, resp. *Glatz* ‘plešatý’ (DWB 1971): *Glac*, *Pod Glac* NS;
r Hag ‘živý plot’, resp. *r Hagen* (spiš., nem.) ‘pásky vŕb/trniek vysádzaných na ochranu lúk a polí’; v lesníckej terminológii však môže ísť aj o opačný význam, t. j. *hacken (hágen)* ‘rúbať, sekať’ (Pavlík, v: Štefaňák 2009: 23): *Hágen/Hágne* NS (hist. *Hagen*);

knöll mask. (*knoI), v dialekte mesta Ruhla v Durínsku s významom ‘kleiner aus einem höheren Berg vorspringender Hügel’ (Regel 1868: 219): *Knola* NS.

1.2. Lexémy tvoriace súčasť lexiky miestnych nárečí s priamym odkazom na banksú a hutnícku činnosť. Zaraďujeme sem názvy utvorené z apelatív: *hámer/hammer* ‘hámor, väčšia dielňa na spracovanie železa kovaním obyčajne využívaním špeciálneho nástroja podobného väčšiemu kladivu’, nem. *r Hammer* ‘kladivo, veľké strojové kladivo na spracúvanie kovov’ (Krajčovič 2009)) > *Hámer*, *Hámrik*, *Pod Hámrik*, *Za Hámrikom* VI, *Do Hámre/-a* NS, *Do Hámra*, *Nad Hámrom* G, *Hamrisko*, *Nad hamer* VS, *Hamriska*, *Nad Hamriska*, *Za hamer* R; *huta* ‘závod na výrobu kovov z rúd, na ich ďalšie spracúvanie’, nem. *e Hütte*) a *hutni* (adj.) > *Kar(o)lová huta* VI, *Na Hutu*, *Hutna cesta* R; *šaxta* ‘zvislá, hlboko pod povrch vyhlbená jama’, nem. *r Schacht*) > *Frajšaxta/Frašaxta* VS, *Stará šaxta* NS; *halen* (hálna, ‘hromada kamenia, najmä pred baňami, halda’ (SSJ 1: 456), nem. *e Halde*) > *Halen* R. Určujúci člen dvojslovného názvu *Štolárskej prielohi* NS (*Štelárske prielohi* (JÚĽŠ)) sa pravdepodobne vytvoril z apel. *šteliar* ‘majiteľ hámru, hámorník’, ktoré sa vytratilo zo súčasnej nárečovej lexiky, HSSJ 5 (2000: 666) ho však zaznamenáva aj v Gemerí. Slovník F. Š. Kotta (1906: 431) dokladá v češtine aj apel. *štolař*, t. j. baník ‘ve štole pracujúci’.

1.3. Lexémy tvoriace súčasť lexiky vgem. nárečí bez priameho odkazu na banksú či hutnícku činnosť. Názvy tejto podskupiny sa vytvorili z apelatív: *šajba* a i. (nem. *e Scheibe* ‘kruh, koleso, obruč’) > *Na Šájp* G, *Šéjba* NS, *Šajba* VS (v tomto prípade išlo o lúku, na ktorej sa nachádzala strelnica so ‘šajbou’, teda okrúhlym terčom (JÚĽŠ)); v súčasnej toponymii sa názov *Šajba* spája s tokom pretekajúcim daným objektom); *kĭar/kār* (‘zákruta’, nem. *e Kehre*) > *Kĭar* VS a pravdepodobne aj *Kilárka* NS, ako na to upozorňuje B. Ila (1944: 48), v tomto prípade však nemožno vylúčiť aj spojitosť s o. m. *Kiral*, *Kirall* (doloženým napr. z Čiernej Lehoty (Ila 1944)); *štreka* (‘železničná trať’, nem. *e Strecke*) > *Za štrekou* G; *baxterňa* (gem. ‘domček železničného strážnika’ (Orlovský 1982: 21); z apel. *baxter* ‘nočný strážnik’, ‘železničný strážnik’, nem. *r Wächter*) > *Pri baxterni* G; *lyós* (lós, ‘lístok alebo iný predmet ako prostriedok na náhodné rozhodnutie niečoho’ (SSN 1: 87), prenesene ‘pozemok získaný losovaním’; nem. *s Los*) > *Luóse*, *Luósi* NS; *tál* (nár. ‘(malý) diel, časť lúky’) > *Tále* G; *šop* (šopa, ‘podstrešie nad maštaľou a drevárňou slúžiace na uskladnenie sena’ (Orlovský 1982), nem. *r Schuppen*) > *Ku šopu* VS; *fraj* (gem. ‘voľný’ (Orlovský 1982), nem. *frei*) > *Frajšaxta* VS (šachta založená na dobrovoľnej práci baníkov); *uoserzak* (‘vodojem’, porovnaj-

me *vaserzág* v Sirku (Orlovský 1982: 371), *uoserzak* v Rejdovej, tu s významom 'odtokový kanál na odvodnenie' (HSSJ 6: 307; v. v.), z nem. *s Wassersack*) > *Uoserzak* VS; *rizen* ('žľab, splav na dopravu dreva v horách', nem. *e Riese*) > *Rizňoua dolinka/Do Rizni R.*

2. Terénne názvy utvorené z antroponým nemeckého pôvodu

Ako uvádza J. Krško (2008), Nemci prichádzajúci na Slovensko mali status hostí spojený s osobitnými sociálno-právnymi výhodami, ktoré sa neskôr prejavili aj vo vlastníctve pôdy. Časť antroponým zachytených v analyzovaných terénnych názvoch možno doložiť aj prostredníctvom archívnych dokumentov. Niektoré z nich sa však v dostupných súpisoch nezachovali. V skúmaných obciach sa môžeme stretnúť s nem. antroponymami už v najstarších obyvateľských zoznamoch (Ila 1944, 1946). Pre slovotvornú štruktúru väčšiny názvov utvorených z nem. osobných mien je charakteristický výskyt domácich formantov *-ka*, *-ov*, *-ová*⁴. Tieto formanty môžu do istej miery slúžiť aj ako pomocný prostriedok pri odhaľovaní sémantiky niektorých nejasných názvov.

Do tejto kategórie sme zaradili terénne názvy *Bartlová* NS (z o. m. *Bartel* zachyteného v Dobšinej v roku 1575 (Ila 1944)); *Faľloua* R (pravdepodobne z o. m. **Fafl*, v súčasnosti známeho v Ružomberku (Ďurčo i in. 1998)); *Gample* NS, G (hist. *Gempliš*, *Gample D.*; z o. m. *Gempel* (Ila 1944; Sičáková 1996)), porovnajme aj hydronymum *Gampel* (zachytené aj v podobe *Gampel potok*) NS; *Harmanová* NS (z o. m. **Harman*, bez dokladov v skúmanej oblasti); *Járšmitka* NS (hist. *Jarsnitka*; *Farschmidka* (Žilák 1980); nejasná etym.: názov môže byť utvorený z o. m. *Schmied*, napr. *Kouach Smid* (Ila 1944); variant *Farschmidka* môže odkazovať aj na o. m. *Fahrschmied*, v apel. význame 'vojenský kováč', porovnajme meno domu *Do Faršnidou* (Babiná, okr. Zvolen)); *Langoferoua/Langoferka* VS (z o. m. *Langhoffer*); *Mixlou* VI (z o. m. *Michael* (Ila 1944), nem. hypok. **Michl*; porovnajme o. m. *GrozMichel* > *Grosnichl* v Nižnej Slanej (Ila 1944)), *Pod Mixlou*, *Mixlovec* VI; *Plezoua* R (porovnajme názov *Plezová* v chotári Dobšinej; zrejme z o. m. **Plez*, *Plec* (Ila 1944)); *Šingrejtloa* VS (hist. *Schingertova*, *Singertlova hora*; z o. m. *Schinger* (Ila 1944), resp. **Schingert/Schingertl*), *Nat Šingrejtloou* VS; *Štolcová* NS (z o. m. *Stolcz* (Ila 1944), *Štolc* (bez dokladov v skúmanej oblasti)), *Pot Štolcovó* NS; *U Švorci lúka* G (z o. m. *Svorcz* (Ila 1944), v názve nachádzame meno domu *U Švorci* odkazujúce na vlastnícke vzťahy).

⁴ Formant *-ová* vznikol substantivizáciou posesívnych adjektív so sufixom *-ova* po elipse druhého objektu.

⁵ Názov sa spomína v nasledujúcom kontexte: „Feketepataki kutnál, melyet Gemplianak hivnak“ (Ila 1944: 344).

3. Terénne názvy utvorené z apelatív negermánskeho pôvodu priamo odkazujúcich na banskú činnosť, resp. na prítomnosť nemeckého etnika

Na banskú a hutnícku činnosť odkazujú terénne názvy utvorené z lexém: *baňa/bana*, demin. *banka* ('zvislá jama vyhlbená do zeme s rozšírenou dolnou časťou, podzemná chodba na ťaženie úžitkových nerastov, rúd, uhlia' (Krajčovič 2007), psl. **banja*) a *banskí* (< *baňa*) > *Šervená bana*, *Bana Simona* VI, *Banka*, *Nad Bankó*, *Pod Bankó*, *Na bane*, *Nad baňou*, *Za baňami*, *Pri baňoch* NS, *Pri baňi* G, *Ku Zlatej bani* R, *Majbova bana* VS, *Banská cesta*, *Banskí potok* (variant hydronyma *Gampel potok*), *Stará banská cesta*, *Banské* NS, *Banskje*, *Podbanskje* G; *maša* ('hutnícka pec'; nejasná etym.: môže ísť o maď. zloženinu s maď. *vas* 'železo, železný' typu *vas-mű* 'železiareň' so zmenou *v* > *m*, resp. ide o skrátenie apel. *mašina* (z franc. *machine*) so sémantickým vývinom 'stroj' > 'výrobná prevádzka so strojmi' a pod. (Králik 2015: 349)) > *Maša* VS, *Maša*, *Nad Mašó* NS, *Maša* VI; *rudní* (< *ruda* 'hornina, z ktorej sa taví kov'; rus., ukr., poľsky *ruda*, lat. *raudus* (Machek 1971)) > *Rúdňjé* G, *Rudňjé* NS; *strieborni* (< *striebro*, psl. **sъrebro* (Machek 1971)) > *Strieberňe* R; na prítomnosť nem. etnika upozorňuje adj. *nemeckí/nemecki* (< etnonymum *Nemec*) > *Nemecka*, *Nemecki baň* R, *Nemecká dolinka* VI.

VPLYV ETNICKY RÔZNORODEJ VALASKEJ KOLONIZÁCIE NA MIESTNU TOPONYMIU

V oblasti Gemera zohrali významnú úlohu aj kultúrne styky s etnicky rôznorodým valaským živlom, ktorého prítomnosť podmieňovali vhodné prírodné podmienky na rozvoj salašníctva. Počiatky valaskej kolonizácie sa spájajú s územím rumunského Valašska, čoho dôkazom je apelatívna i propriálna lexika rum. pôvodu rozšírená predovšetkým v horských oblastiach Slovenska⁶. Postupným prechodom cez Bukovinu a Halič sa valaský živel rozširoval aj o východoslovanské etnikum. Valasi komunikujúci vslovan. dialektmi a vyznávajúci východnú formu kresťanstva prenikajú zo Zakarpatskej Ukrajiny od 14. stor. aj na východné Slovensko. Prechodom cez východoslovenské územie sa jazyk Valachov obohacoval aj o západoslovanské prvky charakteristické pre vsl. nárečia. S touto jazykovou výbavou prichádzajú Valasi na územie stredoslovenských žúp, kam prinášajú rôzne elementy vsl. nárečí (Habovštiak 1962; Konečný 2012). V prípade strsl. územia je však potrebné prihliadať na fakt, že Valasi ho osídľovali vo viacerých vlnách a prúdoch, a to nielen z oblasti východného Slovenska, ale aj z poľských Karpát (Habovštiak 1962: 25). Oblasť Gemera je v rámci bývalých strsl. žúp zároveň prvým kontaktným miestom s valaským živlom prichádzajúcim v 15. stor. z východného Slovenska. Z dia-

⁶ Viac pozri v Habovštiak (1962, 1970).

lektologického hľadiska je zaujímavé, že okrem výskytu vsl. prvkov nachádzame v miestnych nárečiach aj rezíduá ukr. pôvodu. Tie môžeme zaznamenať v celej pomedznej stredoslovensko-východoslovenskej jazykovej oblasti⁷. Vo východnom cípe Gemera sa dochovalo aj nárečie vslovan. typu, a to vo valaskej obci Pača. Jeho existenciu môžeme vnímať ako jeden z dôkazov, že medzi miestnymi Valachmi boli početní príslušníci ukrajinsko-rusínskeho etnického živlu (v historických zdrojoch nazývaného termínom *Rutheni*⁸), ktorý v iných kútoch Gemera postupne splynul so slovenským obyvateľstvom.

Na odraz jazykových a hospodárskych osobitostí valaskej kolonizácie v toponymii odkazujeme prostredníctvom klasifikácie tvorenej nasledujúcimi kategóriami:

1. Terénne názvy súvisiace s apelatívnou lexikou charakteristickou pre valaskú kolonizáciu

1.1. Názvy utvorené z apelatív rumunského pôvodu. V porovnaní s regionálnou apel. lexikou nesie miestna toponymia menej rum. lexikálnych prvkov. Z apel. *grúň/grún* (demin. *grunik*) a i., súvisiaceho s rum. nár. apel. *gruniu* 'kopec, pahorok' (Králik 2015: 186), sa tvorili názvy *Gruň*, *Predni gruň*, *Zadni gruň*, *Hafurou grunik* R, *Grún* VI, *Grúň* a *Pod Grúňom* G. Terénny názov *Cihlina* VI súvisí s apel. *sihlina* s významom 'vlhký pozemok' alebo 'mladý ihličnatý porast' (SSJ 4: 77), odvodeným od apel. *sihla* 'vlhké miesto v teréne' (HSSJ 5: 252), 'mladý, slabo vyvinutý ihličnatý porast na lúke' (SSJ 4: 77). Podľa L. Králika (2015: 530) sa uvažuje o prevzatí z rumunčiny (*sihlă* 'mladý hustý les', a to pravdepodobne zo slovanského *sch-lb 'niečo zoschnuté; (suché) vetvy ap. '), resp. aj o predslovanskom či domácom pôvode slova. S týmto apelatívom sa stretávame aj v poľskom (*sihla*), ukrajinskom (*сузля*), ruskom (*сузля*) a v českom jazyku (v oblasti Valašska *silha* 'les' či *sihla* 'vlhká louka nevhodná pro pasení, mokřina na poli') (ESUM: 225; Machek 1971: 542–543; Kazmír 2001: 318). Daný výraz sa dáva do súvisu aj s maď. apel. *szikla* 'skala' či s lotyšským *siklis* 'nevelké bahno, močiar v lese' (ESUM: 225–226). Apel. *sihla* (a i.) teda prekračuje územie Karpát, avšak so sémantikou 'les, mladý hustý les, ihličnatý porast' sa podľa analyzovaných zdrojov stretávame iba v karpatskom geograficko-jazykovom priestore.

1.2. Názvy utvorené z apelatív slovanského pôvodu, ktorých výskyt a frekvenciu podnietila valaská kolonizácia. Ide o názvy, ktoré sa vzťahovali na geograficky vyššie položené objekty využívané Valachmi na hospodárske účely (Habovštiak 1962, 1970; Krško 2001). Medzi apelatívami slovanského pôvodu, ktorých frekvencia na našom území narástla prostredníctvom valaskej kolonizácie, nachádzame v skúmanej oblasti:

⁷ Pozri Habovštiak 1962: 22–25.

⁸ Pozri Štec 1992: 9, Ratkoš v: Habovštiak 1962: 19.

— apel. *prieslop*, t. j. *príslop* ‘plytké vysokohorské sedlo’⁹ (Králík 2015: 474), etymologicky zrejme súvisiace s nár. *slop* ‘jama na ceste (po daždi plná vody)’, resp. *слан* ‘волна’, ‘яма в каменном русле реки, куда свысока падает вода’ (Králík 2015: 474; Uhlár 1980: 215; Grigorjan, w: Murzaev 1984: 460), ktoré dokladujú terénne názvy *Prieslop* a *Pot Prieslop* R; terénne názvy utvorené z geografického termínu *príslop* (a i.) nachádzame v „karpatoruských“¹⁰ obciach (Petrov 1929: 130, 197), v bulharskej, rumunskej a českej (najmä moravsko-sliezskej) toponymii (Murzaev 1984: 460; GeoP), v Macedónsku, v juhovýchodnom Poľsku (GeoPP) a v súvislosti s koreňom *slop-* aj v toponymii Slovinska a lužickosrbskej oblasti (Šmilauer 1970: 163);

— apel. *čersľa*, t. j. *črchľa* (*kršľa* a i.) ‘vyčistené, vyklčované miesto, upravené na lúku alebo pasienok’, gem. *šersla* ‘preriedená mladá hora’, a to zo slovesa *črchliť*, *kršliť* a i. ‘obsekávať, lúpať kôru zo stromu, aby vyschol’, potom ‘vytínať očrchlené stromy’ a následne ‘klčovať’ (Majtán 1996: 67; Orlovský 1982: 327), z psl. *čьrxľa, *čьrxľb (ESSJ 4: 147), ktoré sa proprializovalo do názvu *Čersľa* R; s názvami utvorenými z apel. *črchľa*, *kršľa* (a i.) sa môžeme stretnúť v „karpatoruských“ obciach (Petrov 1929), v karpatskej časti Moravy a Sliezska (GeoP), v juhovýchodnom Poľsku (GeoPP), pričom ESSJ 4 (147) dokladá ich výskyt aj v srbsko-chorvátskej toponymii;

— apel. *polanka/polánka*, teda demin. podobu apel. *polana* (z psl. *poljana) s významom ‘horská lúka, lúka v lese’ (SSN 2: 943), ktoré sme v toponymii zachytili v podobách *Polanki* R, *Polánka*, *Nat Polánkou* VI; porovnajme české apel. *polana* ‘náhorná paseka, lúka alebo pole, náhorná planina’ (Machek 1971: 469); ukr. *поляна* ‘rozľahlé pole, rúbanisko, lúka’ (MNS: 694); s toponymami typu *Polana* (a i.) sa môžeme stretnúť takmer v celom slovanskom jazykovom priestore, pričom podľa V. Šmilauera (1970: 145) sa lexéma *polana* vo význame ‘lúka v lese’ vyskytuje v apel. lexike Slovenska, Bulharska, Macedónska, Česka, Poľska, Bieloruska, Ukrajiny a Ruska;

— okrem uvedených termínov horskej nomenklatúry sem zaradujeme aj apel. *košárisko*, ‘miesto, kde bol košiar’¹¹ (SSN 1: 840), odkazujúce na hospodárske preja-

⁹ V. Uhlár (1980) pripisuje názvom typu *Príslop* sémantiku ‘vrch nad sľopom (sedlom, úžľabinou)’. Ich využitie pri pomenúvaní úžľabin/sediel medzi vrchmi hodnotí ako spätné (metonymické) posúvanie významu.

¹⁰ Týmto termínom autor pomenúva obce bývalých uhorských stolíc v oblasti Podkarpatskej Rusi — ako súčasť rozsiahlejšieho „karpatoruského“ územia — t. j. Marmarošskej, Ugočskej, Berežskej a čiastočne Užskej župy (ktoré v súčasnosti ležia na území Ukrajiny, čiastočne Maďarska, Rumunska a v prípade Užskej župy aj Slovenska), ale aj Zemplínskej, Šarišskej a Spišskej župy na území Slovenska (Petrov 1929: 2*).

¹¹ E. Králík spája apel. *košiar* s psl. *košarъ a uvádza, že „novší význam, ohrada pre ovce «vznikol z pôvodného» ohrada z prenosných dielcov (pletených z prútia na spôsob koša), zrejme v súvislosti s pastierskymi migráciami v Karpatoch“ (Králík 2015: 293). Pozri aj výklad slova *košara / *košarъ / *košerъ (ESSJ 11: 183–185).

vy valaského živilu; nachádzame ho v terénnych názvoch *Na košariska* R, *Košáriská* VI a *Na Košáriská* NS; toponymá utvorené z apel. *košarisko* (*košarisko*, *κοουαριυυε* a i.) sme zaznamenali aj v „karpatoruskej“ (Petrov 1929: 175) a v poľskej toponymii (Podkarpatské, Malopoľské a Sliezske vojvodstvo (GeoPP)), ako aj v karpatskej časti Moravy a Sliezska (GeoP). Toponymá súvisiace s psl. apel. *košara* (a i.) vo význame ‘ohrada pre ovce, dobytok’ sú však rozšírené aj v iných slovanských krajinách ležiacich v priestore karpatsko-balkánskeho horského pastierstva a známe sú aj v Rusku (Šmilauer 1970: 97).

2. Terénne názvy utvorené z antroponým spätých s valaskou kolonizáciou

2.1. Valaskú kolonizáciu regiónu možno doložiť aj prostredníctvom názvov utvorených z antroponým neslovenského, najmä rusínsko-ukrajinského pôvodu. Do tejto kategórie môžeme zaradiť názov *Maksinka/Maksimka* VS, ktorý súvisí s o. m. *Maxin*, *Maxim* (ukr. *Максим*; porovnajme o. m. *Szabados Maxin* v Pači (Ila 1946: 155)). V Rejdovej nachádzame názvy *Petrenkoua rovienka*, z o. m. *Petrenko* (ukr. *Петренко* s antropoforantom *-енко*), *Klimentou* a *Pret Klimentou*, z o. m. *Kliment*, ukr. *Климент* (v Rejdovej sme zachytili o. m. *Klima* utvorené z vslovan. podoby krstného mena *Kliment* preniknutejšej aj do staršej slovenčiny ‘v čase príchodu kresťanstva na naše územie z východného kresťanského prostredia’ (Majtán 2014: 67)). Na ukrajinsko-rusínsky (prípadne aj poľský) pôvod miestneho obyvateľstva odkazujú aj názvy *Leškova jama* a *Lešková studniška* G súvisiace s o. m. *Leško* (dodnes sa vyskytujúcim vo Vlachove), ktoré bolo utvorené z o. m. *Лесь*, *Олесько* (< *Олекса*, *Олександр*), prípadne zo slovanského mena *Lex* (< *Льстиславъ*). Priezviská *Leško*, *Leška* a i. sú typické pre západné časti Zakarpatskej Ukrajiny; o. m. *Leško* sa uvádza aj v slovníku vlastných (osobných) mien v lemkovskom dialekte ako nár. variant o. m. *Олекса* (Pirtej 2001: 456), časté je však aj v Poľsku (Čučka 2011: 218).

2.2. Medzi terénnymi názvami utvorenými z antroponým nachádzame aj osobné mená naznačujúce etnický pôvod obyvateľstva. Ide o názvy: *U Rusnáka prijelox* VI, súvisiaci s menom domu *U Rusnáka*, a to z o. m. *Rusznak* (Ila 1946: 139–140), ktoré vzniklo transonymizáciou v súčasnosti neoficiálneho variantu etnonyma *Rusín* (*Rusnák*), latinsky *Ruthenus* (tento termín však nemusí v zásade vyjadrovať iba etnickú príslušnosť¹²); *Oloxoua jama* R a *Oloxová zem* VI, utvorené z o. m. *Oloch* (Ila 1946: 139), a to z maď. *oláh* (‘Rumun’), ktorý sa utvoril z juhoslovenského *vlach* (Machek 1971: 413); na prítomnosť poľského elementu, ktorý sem mohol počas valaskej kolonizácie preniknúť napríklad z oblasti poľskej Haliče, odkazuje terénny názov *Poláčki* NS utvorený z o. m. *Polyacsek* (Ila 1944: 49), resp. aj *Polak* (nár. *Poläk*), ktoré B. Ila (1944: 47) zachytáva aj v miestnej antro-

¹² Podrobnejšie pozri Ratkoš w: Habovštiak 1962: 19.

ponymii v záverečnej fáze valaskej kolonizácie regiónu, ktorá trvala v rozmedzí 15.–17. stor. (so striedaním *k/č* — *Polák* > *Poláčki*).

V súvislosti s kategóriou č. 2 treba uviesť, že tento typ terénnych názvov možno považovať iba za nepriamy dôkaz o nedomácom pôvode obyvateľstva. Pri hodnotení etnickej príslušnosti treba zároveň akcentovať konštatovanie E. Krasnovskej, „že v menách ukrajinského [a iného — pozn. autora] pôvodu sa už napr. aj v 18. stor. nemusel pociťovať príznak etnicity, že tu išlo vlastne o rodinné meno slovenského, domáceho obyvateľa, teda vlastne o osobné meno akoby už «odapelatizované»“ (Krasnovská 1991: 143).

3. Terénne názvy utvorené z apelatív domáceho pôvodu odkazujúcich na typické hospodárske prejavy valaského živlu

Súvislosť s hospodárskymi aktivitami Valachov naznačujú terénne názvy *Mraznica* R, VS (< *mraznica* 'zimná stajňa alebo zimovisko pre ovce vybudované na horských lúkach' (Podolák 1982: 124)) a čiastočne aj *Pastirska* R (< *pastier*, nár. *pastir*; na konkrétnejšie označenie pastierov oviec sa v tejto oblasti používa apel. *juhas/juhás*). Isté kontácie však možno nachádzať aj v názvoch odkazujúcich na kultiváciu prírodného prostredia pri získavaní pasienkov (typu *Žďzar* R, *Paseki* VS a pod.).

ZO SLOVENSKO-MAĎARSKÝCH ETNICKÝCH A JAZYKOVÝCH KONTAKTOV V TOPONYMII

Gemerský región je priestorom, ktorým aj v súčasnosti prechádza slovensko-maďarských etnická a jazyková hranica deliaca región na slovenský sever a maďarský juh. V Slanskej doline sa slovensko-maďarská jazyková hranica nachádza medzi Betliarom a Nadabulou (mestská časť Rožňavy).

Maďarské etnikum sa objavuje v európskom priestore v 9. stor., pričom v Karpatskej kotline sa usídľuje v priebehu 10. stor. (Pintérová 2007). Na území Gemerskej župy, ktorá sa vyformovala v priebehu 13. stor., možno v danom historickom období hovoriť o čiastočnej slovensko-maďarskej symbióze, a to predovšetkým na juhu regiónu (Marsina 1991), čo možno podoprieť aj lingvistickým výskumom. Vzhľadom na neprítomnosť toponým s nosovkou sa J. Stanislav (1948) domnieva, že v južnom Gemeri sa Maďari usadili až po 10. storočí. Existencia maď. názvov zachovávajúcich staršie slovanské *g* však naznačuje prítomnosť Maďarov ešte pred 12. stor. (Stanislav 1948). V priestore horného Gemera (na sever od Plešivca) sa výrazné stopy po Maďaroch objavujú v listinách z 13. stor., avšak neprítomnosť názvov so starším *g* naznačuje maďarské osídľovanie až po konsonantickej zmene *g* > *h* prebehnuvej v 12. stor. (Kniezsa, w: Stanislav 1948). Podľa R. Marsinu

(1991) nadobudla slovensko-maďarská etnická hranica v Gemeri približne dnešnú podobu asi už v 13., najneskôr však v 14. storočí.

Prvky odkazujúce na existenciu maďarsko-slovenských jazykových a etnických kontaktov zaznamenávame aj v skúmanej toponymii. Na základe navrhutej klasifikácie môžeme dané terénne názvy začleniť do týchto kategórií:

1. Terénne názvy utvorené z apel. lexiky maďarského pôvodu

1.1. Prvá podkategória zahŕňa terénne názvy súvisiace s apelatívami, ktoré netvoria súčasť lexiky vgem. nárečí. Ide o názvy utvorené z maď. apelatív: *kert*¹³ ('záhrada') > *Kert* VI (miestna časť Vlachova, v ktorej sa pôvodne nachádzala grófska záhrada s rybníkom); *tag* ('parcela, kus poľa/lánu') > *Učitelou Tak, Fararou Tak* VS, *Tak, Nat Tagom, Pot Tagom* NS; *taňa*¹⁴ ('gazdovská usadlosť na samote, roľnícky príbytok' (SSJ 4: 491), z maď. *tanya* 'usadlosť, samota; salaš') > *Taňa* G; *kápolna* ('kaplnka', a to zo stredovekého latinského *cappella* (Králik 2015: 255)) > *Na Kápolen*¹⁵ NS (prvý záznam máme až z roku 1974 v podobe *Kápolni* (Orlovský 1974)) a pravdepodobne aj *Kapoven* VS; z maď. apelatív *só* ('soľ') a *jó* (staromaď. 'rieka'; t. j. *foljó*) sa utvorilo kompozitum *Šajjou* VI, *Šajou* G, *Šajou* NS; ide o maď. pomenovanie rieky *Slaná* rozšírené v živej toponymii (porovnajme aj variant *Šajava* (Orlovský 1982: 322), ktorý sa podľa B. Varsika (1990) začal používať v 19. stor. pri strednom toku rieky vplyvom maď. názvu *Sajó* známeho v pomadžarčenom okolí Rožňavy). Najstarší záznam pochádza z roku 1200, keď sa uvádza ako *Souyoy, Souyou* (Sičáková 1996: 74). Pôvod tohto názvu zaujal pozornosť viacerých lingvistov a historikov. B. Varsik (1990: 88) hovorí o staromaď. *Só-*

¹³ Maď. apelatívum *kert* sa v rámci slovenského jazykového územia stalo súčasťou vsl. nárečí, kde nadobudlo podobu *kerta* (fem.) s významom 'záhrada (obyčajne v mestách)' (SSN 1: 765). Do oblasti gem. nárečí však toto apelatívum nepreniklo. Na základe jazykovej situácie v regióne predpokladáme, že maď. apel. *kert* (ktoré sa proprializovalo so zachovaním maď. morfolologickej štruktúry) preniklo do miestnej toponymie sprostredkovane, a to prostredníctvom šľachty maďarskej národnosti (rod Andrášiovcov).

¹⁴ J. Orlovský (1982) apel. *taňa* v gem. nárečiach nezachytáva a prostredníctvom terénneho výskumu sa ani nám nepodarilo doložiť jeho existenciu.

¹⁵ Objekt sa nachádza v blízkosti miestneho cintorína. V miestnom nárečí sa apel. *kápolna/kápolen* (a vôbec *kaplnka*) nepoužíva, čo súvisí s cirkevnými pomermi v danej oblasti (známe sú iba zriedkavo používané podoby *kápliška* VI, *kaplička* VS). J. Orlovský (1982: 128) uvádza v oblasti stredného Gemera apel. *káplnka*, v gem. toponymii sa však často stretávame s tvarmi *Kápona, Kápolna, Kápolni, Kápouná* (Krško 2001: 134; Orlovský 1982: 128). Dané príklady z gem. toponymie naznačujú súvis s maď. apel. *kápolna* (avšak s uplatnením hláskoslovnej a slovotvornej adaptácie). Podoba *Kápolen* teda reprezentuje v skúmanej oblasti výhradne propriálny priestor (so zmenou formantu *-na > -en*, ktorá je vo východnom Gemeri pomerne frekventovaná, tak v apelatívnej, ako aj v propriálnej sfére, napr. *Šetiéren* VI, *Halen* R (v. v.)). V prípade názvu *Kapoven* (VS) však nemožno vylúčiť ani súvislosť s historickým apel. *kap* (psl. *каръ 'pohanská modla, soška obyčajne v podobe tváre jedného z pohanských bôžikov' (Krajčovič 2005: 115)).

jó, t. j. *só folyó* ('slaná rieka'), ktorý 'vznikol prekladom z pôvodného slovenského názvu Slaná'.

1.2. V skúmanom súbore nachádzame aj lexémy maď. pôvodu tvoriace integrálnu súčasť apel. lexiky miestnych nárečí. Ide o lexémy: *mertuk* (v HSSJ 2 *mer'uk*, gem. 'miera' (Orlovský 1982: 176), z maď. *merték* 'miera, rozmer', vzhľadom na pomenúvanie v teréne 'hraničný znak' (HSSJ 2: 289)) > *Mertuki* VI; *capás* (nár. aj *čapás*; 'priechod medzi poľami, ktorými sa ženie dobytok na pašu, výhon, priehon' (SSN 1: 235), z maď. *csapás* 'lesný chodník vyšliapaný zverinou') > *Capas* R, *Capás* VI; *šetjéren* ('nádrž na vodu privádzanú potrubím', z maď. *csatorna* 'kanál, žľab, stoka') > *Šetjéren* VI (miestna časť); *bereg/k* ('lúka, kde stojí voda' (Orlovský 1982: 26), z maď. *berek* 'trasovisko, slatina, zamokrená lúka, trstie' a pod. (Bába i Nemes 2014: 89–90)) > *Bereki* NS; *ortas* ('klčovisko', z maď. *irt* 'klčovať', gem. *ortovat/-č* (Orlovský 1982: 218)) > *Ortas*, *Pod Ortas* VS; *dadoṽ* (gem. 'detská opatrovňa, škôlka' (Orlovský 1982: 54; SSN 1: 289), porovnajme maď. *dada* 'pestúnka') > *Dadoṽ* VS (miestna časť); ako prevzatie z maďarčiny sa hodnotí aj apel. *xotár/kotár* (> adj. *xotárni*), z maď. *határ* 'hranica' (< *hat* 'byť schopný; ovládať; prenikať niekam' a pod. (Králik 2015: 222)¹⁶; gem. 'územie patriace do katastra obce', 'hranica medzi katastrami obcí' (SSN 1: 676); v toponymii sa uplatnil druhý význam) > *Ot xotara* VS, *Do Xotára* G, *Do Kotárä*, *Nat Kotárom*, *Xotárna dolka*, *Xotárni potjók* VI.

2. Terénne názvy utvorené z antroponým maďarského pôvodu

Na základe doterajšieho výskumu sem zaraďujeme terénne názvy *Đurđoua*, *Nad Đurđouou* R (ide o maď. podobu mena *Juraj* — *György*; porovnajme o. m. *Gyurd*, *Giuro-Giörgi* (Ila 1944, 1946)); *Xajnalou*, *Pot Xajnalou*, *Nat Xajnalou* R (z o. m. *Hajnal* < maď. *hajnal* 'úsvit'; bez záznamu v skúmanej oblasti); *Kenderoua*, *Pot Kenderouou* R (z o. m. *Kender* < maď. *köndör* 'kučeravý', v nárečí Rejdovej *kenderiṽi*; porovnajme o. m. *Kender Palička* (Kolesár 2013: 31)); *Antalova dolinka* VS (z o. m. *Antal* (Ila 1944: 296), maď. podoby mena *Anton*), *Hajdúkovo/Hajdúková* VI (z o. m. *Hajdúk*, so starším variantom *Hajdu* (Ila 1946: 139) < maď. *hajdú* 'dráb, pešiak, žoldnier pre hraničnú službu', gem. aj *hajdúk* 'lesný hájnik, horár'). V Nižnej Slanej nachádzame banské štôlne s názvami *Gejza* (maď. *Géza*) a *Manó* (stará maď. demin. podoba o. m. *Mánuel*, *Emanuel*).

Predstavená analýza živej toponymie skúmaných obcí nás nabáda k akcentovaniu prínosu skúmania proprietárneho, v našom prípade toponymického priestoru pri poznávaní etnokultúrnych aspektov determinujúcich historický hospodársky a jazykový vývin vybranej oblasti. Lexikálno-sémantická výstavba miestnych te-

¹⁶ Odlišný názor v súvislosti s pôvodom tohto apelatíva zastáva Š. Ondruš (2004: 135–136), ktorý ho spája s psl. slovesom *chetati*, *chentati* vo význame 'chodiť', čo podopiera tvrdením, že hranice/územia osád sa určovali 'chodením, obchádzaním územia'.

rénnych názvov ponúka pomerne bohatý počet prvkov odkazujúcich na prítomnosť nem. banských kolonistov v regióne, ako aj viacero dokladov na kultúrne a jazykové kontakty s etnicky zmiešaným valaským živlom a s maďarským etnikom. Dané prvky súvisiace so skúmanými etnikami sa objavili v toponymii všetkých východogemerských obcí.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH, KARTOGRAFICKÝCH A INÝCH ODKAZOV

- Az második katonai felmérés. Die zweite militärische Vermessung. Kartenprofilen des Königreich Ungarn und Banat von Temes (1806–1869)*, 2005, Arcanum, Budapest (DVD).
- Bába B., Nemes M. 2014: *Magyar földrajzi köznevelés tára*, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- Čučka P. P. 2011: *Slov'áns'ki osobovi imena ukrajinciv: Istoriko-etimologičnij slovník*, Lira, Užhorod.
- Đurčo P. i in. 1998: *Databáza vlastných mien a názvov lokalít na Slovensku. Databáza priezvisk na Slovensku*, Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, Bratislava, <http://slovníky.korpus.sk> (prístup 09.10.2016).
- Habovštiak A. 1962: *Vplyv valašskej kolonizácie na stredoslovenské nárečia*, „Jazykovedný časopis“ 1, s. 8–27.
- Habovštiak A. 1970: *Oravské chotárne názvy*, Stredoslovenské vydavateľstvo, Banská Bystrica.
- Horváthová M. 2002: *Nemci na Slovensku. Etnokultúrne tradície z aspektu osídlenia, remesiel a odievania*, Lilium Aurum, Dunajská Streda.
- Ila B. 1944–1946: *Gömör megye*. II.–III. kötet, A Magyar Tudományos Akadémia Kiadása, Budapest.
- Kazmír S. 2001: *Slovník valašského nářečí*, Nakladatelství Dalibor Malina, Vsetín.
- Kolesár J. 2013: *Rejdová. Monografia obce*, Agentúra Sása Košice, s. r. o., Košice.
- Konečný S. 2012: *Historické kontexty formovania a vývoja rusínskeho etnika v Karpatoch*, [v:] A. Duleba (red.), *Rusíni na Slovensku*, ADIN, s. r. o. Prešov, Bratislava–Prešov, s. 34–42.
- Kott F. Š. 1906: *Třetí příspěvek k česko-německému slovníku, zvláště grammaticko-fraseologickému*, nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, Praha.
- Krajčovič R. 2005: *Živé kroniky slovenských dejín skryté v názvoch obcí a miest*, Literárne informačné centrum, Bratislava.
- Krajčovič R. 2007: *Z lexiky stredovekej slovenčiny s výkladmi názvov obcí a miest*, „Kultúra slova“ 41, č. 2, s. 84–91.
- Krajčovič R. 2009: *Z lexiky stredovekej slovenčiny s výkladmi názvov obcí a miest*, „Kultúra slova“ 43, č. 1, s. 27–34.
- Králik Ľ. 2015: *Stručný etymologický slovník slovenčiny*, Veda, Bratislava.
- Krasnovská E. 1991: *Osídlenie východného Gemera vo svetle osobných mien*, [v:] M. Majtán (zost.), *X. slovenská onomastická konferencia. Bratislava, 13.–15. 9. 1989. Zborník referátov*, Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, Bratislava, s. 138–146.
- Krško J. 2001: *Terénne názvy z Muránskej doliny*, FHV UMB, Banská Bystrica.
- Krško J. 2008: *Nemecké kolonizačné vplyvy na hydronymiu povodia Hrona*, „Acta onomastica“ 11, s. 203–211.
- Machek V. 1971: *Etymologický slovník jazyka českého*, Academia, Praha.
- Majtán M. 1996: *Z lexiky slovenskej toponymie*, Veda, Bratislava.
- Majtán M. 2014: *Naše priezviská*, Veda, Bratislava.
- Marsina R. 1991: *Najstaršie miestne názvy a osídlenie Gemera*, [v:] M. Majtán (zost.), *X. slovenská onomastická konferencia Bratislava 13.–15. septembra 1989. Zborník referátov*, Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, Bratislava, s. 47–53.

- Murzaev È. M. 1984: *Slovar' narodnyh geografičeskich terminov*, Mysl', Moskva.
- Ondruš Š. 2004: *Odtajnené trezory slov III*, Vydavateľstvo Matice slovenskej, Martin.
- Orlovský J. 1974: *Chotárne názvy z Gemera*, „Obzor Gemera“ 5, č. 2, s. 70–74.
- Orlovský J. 1982: *Gemerský nárečový slovník*, Osveta, Martin.
- Petrov A. L. 1929: *Karpatoruské pomístní názvy z pol. XIX. a z poč. XX. st.*, nákladem České akademie věd a umění, Praha.
- Pintérová B. 2007: *Príchod Maďarov do Karpatskej kotliny vo svetle archeologických prameňov*, „Acta Nitriensiae. Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre“ 9, s. 128–144.
- Pirtež P. S. 2001: *Slovník lemківs' koji govírki: Materiali dlá slovníka*, Legnica–Wrocław, <http://www.lemko.org/pdf/Pyртеж2001> (prístup 09.10.2016).
- Podolák J. 1982: *Tradičné ovčiarstvo na Slovensku*, Veda, Bratislava.
- Protocollum Visitationis Ecclesiarum Canonice 1802–1804*, rkp. v archíve ev. a v. farského úradu Revúca.
- Protocolon Petschelianum 1670–1713*, rkp. v archíve ev. a v. farského úradu Revúca.
- Regel K. 1868: *Die Ruhlaer Mundart*, Hermann Boehlau, Weimar.
- Sičáková L. 1996: *Hydronymia slovenskej časti povodia Slanej*, Pedagogická fakulta v Prešove UPJŠ v Košiciach, Prešov.
- Stanislav J. 1948: *Slovenský juh v stredoveku I. diel*, Neografia, Turčiansky Sv. Martin.
- Šmilauer V. 1970: *Průručka slovanské toponomastiky*, Academia, Praha.
- Štec M. 1992: *Rusíni či Ukrajinci?*, Zväz Rusínov-Ukrajincov ČSFR, Prešov.
- Štefaňak O. 2009: *Reľov a Hágy v premenách času*, Obecný úrad Reľov, Reľov, <http://www.relov.ocu.sk/index.php?id=7> (prístup 09.10.2016).
- Šüle P., Šüle P. ml. 2005: *Encyklopédia miest a obcí Slovenska*, PS-LINE, Lučenec.
- Uhlár V. 1980: *Príslop, slop, prieval, priehyba*, „Slovenská reč“ 45, č. 4, s. 213–218.
- Valiska J. 1980: *Nemecké nárečie Dobšinej*, Gemerská vlastivedná spoločnosť, Rimavská Sobota.
- Varsik B. 1990: *Slovenské (slovenské) názvy riek na Slovensku a ich prevzatie Maďarmi v 10.–12. storočí (Príspevok k etnogenéze Slovákov)*, Veda, Bratislava.
- Žilák J. 1980: *Chotárne názvy z Gemera a Malohontu vo svetle archívnych dokumentov*, „Obzor Gemera“ 11, č. 3, s. 174–177.

SKRATKY BIBLIOGRAFICKÝCH, KARTOGRAFICKÝCH A INÝCH ODKAZOV

- DWB — *Deutsches Wörterbuch von Jacob Grimm und Wilhelm Grimm*, Leipzig 1854–1961, 1971, <http://woerterbuchnetz.de/DWB/> (prístup 14.10.2016).
- ESSJ 4–11 — O. N. Trubačev (red.) 1977–1984: *Etimologičeskij slovar' slavjanskich jazykov. Praslavjanski leksičeskij fond*, č. 4–11, Nauka, Moskva.
- ESUM — O. S. Mel'ničuk (red.) 2006: *Etimologičnij slovník ukrajins' koji movi*, č. 5, Naukova dumka, Kiïv.
- GeoP — *Geoportál ČÚZK*, 2010, Zeměměřický úřad, Praha, <http://geoportal.cuzk.cz> (prístup 20.11.2016).
- GeoPP — *Geoportal Krajowy*, Główny Urząd Geodezji i Kartografii, Warszawa, 2016 (online: <http://www.geoportal.gov.pl>, prístup 20.11.2016).
- HSSJ 2–6 — M. Majtán a in. (red.) 1992–2005, *Historický slovník slovenského jazyka*, zv. 2–6, Veda, Bratislava.
- JÚLŠ — Kartotéka terénnych názvov Jazykovedného ústavu L. Štúra SAV.
- MNS — È. Želehovskij, S. Nedil'skij 1886: *Malorusko-nimeckij slovar*, zv. 2, Tov. im. Ševčenka, L'viv.

- SSJ 1–4 — Š. Peciar (red.) 1959–1964: *Slovník slovenského jazyka*, I.–IV., Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava.
 SSN 1–2 — I. Ripka (ved. red.) 1994–2006: *Slovník slovenských nářečí*, I–II, Veda, Bratislava.

INÉ SKRATKY

Skratky jazykov a nárečí

franc. — francúzsky
 gem. — gemerský
 maď. — maďarský
 nem. — nemecký
 psl. — praslovanský
 rum. — rumunský
 rus. — ruský
 spiš. — spišský
 staromaď. — staromaďarský
 strsl. — stredoslovenský
 ukr. — ukrajinský
 vgem. — východogemerský
 vsl. — východoslovenský
 vslovan. — východoslovenský

Ostatné skratky

adj. — adjektívum
 apel. — apelatívum
 demin. — deminutívum
 etym. — etymológia
 hist. — historicky
 hypok. — hypokoristikum
 mask. — maskulínium
 nár. — nárečovo
 o. m. — osobné meno
 stor. — storočie
 v. v. — vlastný výskum

THE IMPACT OF MULTICULTURALISM ON THE FORM OF THE LOCAL TOPONYMY (THE CASE OF FIVE EASTERN GEMER VILLAGES)

SUMMARY

In the paper, we deal with non-standardized geographical names of five Eastern Gemer villages situated in the valley of the river Slaná. The aim of the paper is to analyze geographical names whose lexical-semantic and formal structure refer to the coexistence of various cultures within the historical development of the described area. The studied area is located on the border of central and eastern Slovakia, near the Slovak-Hungarian ethnic border and in the immediate neighborhood of the German-speaking enclave (Dobšiná). From the economic point of view, the area was affected by the German mining colonization, as well as Wallachian shepherd colonization with the Romanian-Ukrainian ethnic character.

Key words: folk toponyms, German mining colonization, Wallachian colonization, Slovak-Hungarian language contacts, Eastern Gemer